

Jacint Verdaguer

Visat núm. 10
(octubre 2010)
per Toni Sala

L'any 2002, la celebració del centenari de la mort de Verdaguer va promoure una relectura i posada al dia de l'obra d'aquest escriptor. La categoria de Verdaguer s'havia anat encongint per culpa d'uns prejudicis antireligiosos inversament proporcionals al coneixement dels seus escrits. A la mateixa universitat, els professors et confessaven que s'havien vist amb cor de llegir *L'Atlàntida* o *Canigó*, quan *Canigó* era l'obra que en aquells moments es feia llegir als instituts. Pel que fos, el centenari va treure del primer pla aquests dos grans poemes verdaguerians i va fer descobrir a molts lectors les composicions curtes.

El centenari també va revifar la popularitat de Verdaguer, que avui deu continuar més o menys al punt que estava abans de les celebracions. La fama de Verdaguer no l'ha superada cap altre poeta català, potser perquè Carner i Sagarra van ser en el fons poetes de ciutat, i Verdaguer és un poeta de ciutat, de poble i de cada casa. Però pel que fa a la popularitat, Verdaguer és, sobretot, un poeta del XIX, d'abans que arribessin els polítics a discutir-li a la literatura l'encarnació d'aquesta ànima en pena que Gaziel diu que és Catalunya.

Si agafem el *Calendari Català*, l'entusiasme del cronista dels Jocs Florals de 1865 sembla que intueixi l'arribada d'aquesta encarnació. Verdaguer llavors era un noieta vigatà completament desconegut, el petit poeta de comarques que es presenta a recollir un premi menor. No veig quina altra explicació pot tenir l'entusiasme immediat d'aquella gent i la manera d'acollir-lo:

«...i al veure que era un jove i un pagès, a l'obrir penjada dels seus braços la per nosaltres tan estimada barretina catalana, no van ser uns quants aplaudiments, no, els que es llençaren a l'aire, fou un torrent de crits de benvinguda i picaments de mans el que anà a commoure el ben alt teixinat de la històrica Sala de Cent [...] Anava avançant el jovenet poeta, i dames i cavallers el deturaven en son camí, i savis i lletrats s'avalançaven per veure'l. ¡Oh Verdaguer, tu dels erms plans i oliverars, has vingut a Barcelona a collir un ram de l'arbre de la glòria, torna-te'n a ton niu, ocell que voleges en millor cel, i com cada any les orenetes, prega a Déu que et deixi estendre les ales per venir a arreplegar un altre ramet o una nova fulla [...]».

És com si intuïssin qui tenien davant seu, en qui es convertiria. I aquesta referència a les ales: quantes vegades no les reclamarà Verdaguer!

Per a la literatura catalana, Verdaguer és tan fundacional com ho va ser Ramon Llull. L'un i l'altre són homes de fe, com més endavant ho seria Josep Carner, l'únic poeta que ha pogut mesurar-s'hi. Seria possible escriure unes vides paral·leles d'aquests dos fundadors i unes posteritats paral·leles.

En el seu moment res no els iguala. En els temps de Verdaguer hi havia Rubió i Ors, un escriptor que també demana una actualització, o el Guimerà poeta, que segurament no la suportaria però, entre les dotzenes de poetes jocfloralistes de l'època. Verdaguer no és que sigui el més gran, és que està fet d'una altra matèria. La seva llengua és tan neta que no ha passat ni per la gramàtica, i el que hi expressa és igual de pur. Verdaguer escriu amb la pròpia carn, i és aquesta radicalitat que manté vius els seus versos, com un organisme que s'autoregenera.

Poeta i fangador só,
i en tot faig feina tan neta
que fango com un poeta
i escric com un fangador.

El poeta i la carn —el fang— són el mateix, per això els pròlegs dels seus llibres són tan aclaridors. L'obra de Verdaguer és una crònica de la seva vida, tal com la seva vida és una crònica de la seva obra. Seria interessant estudiar que en el mateix moment de Verdaguer, Tolstoi s'aboca també a una vida mística, i veure, així, l'efecte que van tenir socialment aquests dos casos.

Personalment lleigeixo Verdaguer com un poeta de l'orgull, orgull pagès, i orgull vol dir fe. Només amb aquesta fe es podien acabar unint dos camins, el del poeta i el del sacerdot, que Verdaguer va trigar tota una vida a poder trobar. En una carta de l'any 1869 encara escriu:

«Ara com ara em prova molt el nou estat i em vaig afermant més i més en la idea que ja tenia, que és lo millor per qui estima la vera Poesia... Pregui a Déu si alguna vegada es recorda de mi, que faça un bon capellà abans que un bon poeta».

L'última frase diu de quin costat li semblava, en aquell moment, que anava més mancat. Sembla impossible poder-se trenar una corona d'espines i llorer, però després del viacrucis que ell mateix es va imposar, amb la mateixa voluntat de Llull pel martiri i, doncs, la santedat, Verdaguer arriba a la confluència dels dos camins. Una prova que ho va aconseguir és que titulés el seu llibre pòstum *Al cel*, expressant al mateix temps direcció (*cap al cel*) i lloc (*en el cel*).